

A rétszilasi dankasirályok (*Larus ridibundus* L.) megkerülései

Szinai Péter

Szinai, P. 1998. Recoveries of Black-headed Gulls (*Larus ridibundus* L.) from Rétszilás, Hungary. – Ornis Hung. 8 Suppl. 1: 199-203.

The 105 recoveries of Black-headed Gulls (*Larus ridibundus* L.) from Rétszilás-Őrspusztai Fishponds (Central Transdanubia) were analysed. The birds have been marked as chicks since 1938. The main wintering grounds of Black-headed Gulls from Rétszilás are the lagoons of Gulf of Venice and the Po River Estuary, although birds migrated as far as North Africa (Tunisia, Algeria), Spain and Greece.

A Rétszilás-Őrspusztai Halastavak területéről származó 105 dankasirály (*Larus ridibundus*) megkerülés került vizsgálatra. A madarakat fiókaként jelölték 1938-óta. A rétszilás-őrspusztai dankasirályok fő telelőterülete a Velencei öböl és a Pó delta környéke, de madarak kerültek meg Észak-Afrikából (Algéria, Tunézia), Spanyolországból és Görögországból is.

Sz. P.: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, 1121 Budapest, Költő u. 21.

1. Bevezetés

Magyarországon az 1908 óta tartó tudományos célú madárgyűrés nagyszámú adatot szolgáltatott. Kiemelkedően fontosak a madarak megkerülései. A Rétszilás-Őrspusztai Halastavak területén fészkelő dankasirály (*Larus ridibundus*) állomány adatainak értékelését kiemelkedően nagyszámú megkerülés teszi lehetővé (a hazai összes megkerülés kb. 25%-a).

2. Vizsgálati terület

A Rétszilás-Őrspusztai Halastavak a Mezőföld délnyugati részén, a Sárvíz (Nádor)-csatorna két partján helyezkednek el. Földrajzi koordinátái: északi szélesség 46°30', keleti hosszúság 19°44'. A terület

kiemelten fontos költő- és vonulóhely a vízimadarak számára, ezért az Európai Jelentőségű Madárélőhelyek kategóriájába sorolás és teljeskörű védetté nyilvánításuk folyamatban van (Waliczky 1991). A dankasirály régóta a terület költőfaja, azonban a kolóniák létesülésének idejéről és a múltban fészkelők számáról adatok nem ismeretesek (Radetzky 1984).

3. Adatok gyűjtése

A feldolgozás során a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Gyűrésző és Vonuláskutató Szakosztályának adatait használtam fel. Sajnos az adatbank a világháborús pusztítás és a múltbéli nem megfelelő adatkezelés következtében kizárólag a visszafogások adatait tartalmazza (Varga 1993), így ezek feldolgozására fordíthattam nagyobb figyelmet.

Tekintettel arra, hogy a dankasirályt fiókkorban könnyen és viszonylag nagy számban lehet jelölni, a különböző populációk vonulási stratégiáját többen vizsgálták (Cramp 1983). A brit populációk jelentős része helyben marad, a 2%-os külföldi megkerülés zömét az Atlanti-partok mentén az Ibériai-félszigetre és az Északnyugat-Afrikába vonuló elsőéves madarak adják (Radford 1962). A franciaországi dankasirályok négy populációját vizsgálták (Faure 1969). A Camargue területén fészkelők a Földközi-tenger nyugati medencéjében teleltek. A Loire felső folyásánál költő madarak a Földközi-tenger partján és a Biscayai-öbölben töltötték a telet. A Loire völgyében egyéb helyen költő dankasirályok telelési helyei a Biscayai-öböl, az Ibériai-félsziget és az Északnyugat-afrikai partok voltak. A Rhone völgyében fészkelők Dél-Franciaországban és Észak-Olaszországban kerültek meg. A belgiumi madarak Dél-Angliában, Franciaország atlanti partvidékén, az Ibériai-félszigeten, és kisebb számban a Földközi-tenger keleti medencéjében (beleértve Észak-Afrikát is) teleltek. Az elsőéves madarak az angliai példához hasonlóan messzebb vonulnak (Roggerman 1970). A dán gyűrűs danka-sirályok megkerüléseinek vizsgálatakor kiderült, hogy a madarak régebben a belgiumi sirályokhoz hasonlóan, az atlanti és a mediterrán partvidéken teleltek, de a telelési stratégia megváltozott és nagyobb számban maradnak az Északi-tenger partvidékén (Hollandia, Anglia) (Andersen-Harlid 1971). A dél-bajor dankasirályok, a svájci és északnyugat-ausztriai madarakkal egyetemben főként a Mediterránium nyugati felén töltik a telet (Mayer & Errlinger 1971, Kraus 1959, Ritter & Fuchs 1980). Az észak-bajor közép- és kelet-németországi madarak

és a Cseh-medence dankasirályai nagyrészt az Elba vonalát követve jutnak az Északi-tenger partjára és a telet ott is töltik, de egyes példányok az atlanti partokat követve délebbre is eljutnak (Cramp 1983, Karas 1959, Makatsch 1952).

A Kárpát-medencében kelt dankasirályok közül a Fertő-tó osztrák oldalán gyűrűzött madarak nagyrésztben a Venecei-öbölben és a Mediterránium középanyugati részén kerültek kézre (Mayer & Errlinger 1971), a Jugoszláviában (főként a Vajdaság területén) gyűrűzött madarakat pedig a Balkán-félsziget keleti és nyugati oldaláról, az Appenin-félsziget partjairól és Észak-Afrikából (pl. Egyiptom) jelentettek vissza (Stromar 1976).

A nagyszámú magyarországi megkerülés ellenére viszonylag kevés feldolgozás látott napvilágot a magyarországi dankasirályok vonulásáról és teleléséről. A kézikönyvek telelőhelyként az Adria mindkét partját, Dél-Franciaországot, Észak-Afrikát és a Balkán keleti partvidékét, valamint Kis-Ázsiát említik (Rékási 1984). Schmidt (1974) 399 visszajelentést feldolgozva megállapítja, hogy a madarak 80%-ban Olaszországban és Jugoszláviában kerültek kézre, kis százalékban a Fekete-tenger partján, illetve Észak-Afrikában is. A szegedi Fehér-tavon 1952/53-as években jelölt dankasirályokból 3 év alatt 10 madár került meg, főleg az olasz partokon (Beretz 1954). A hazai dankasirályok vonulásának részletes értéklését Varga (1993) végezte el. Összesen 553 pullusként, 16 adultként és subadultként Magyarországon jelölt és külföldön megkerült madár adatait feldolgozva tesz megállapításokat. A maximális vonulási sebesség 53 km/nap, a maximális életkor 22 év 6 hónap 28 nap, a maximális megkerülési távolság 2576 km volt.

4. Eredmények és értékelésük

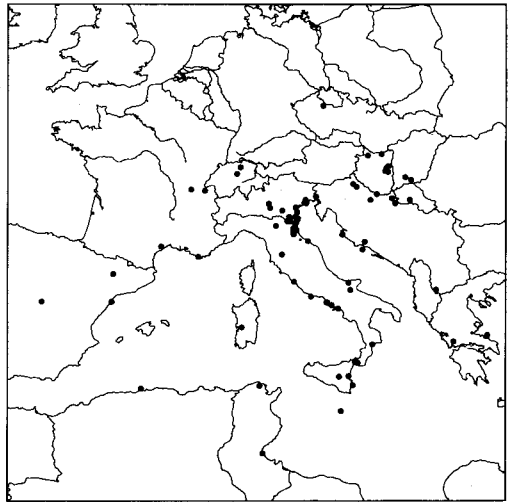
Rétszilásról összesen 105 megkerülés származik. 96 megkerülésnél volt elmozdulás észlelhető, 9 madár a gyűrűzés helyén került meg, a legkisebb távolság 14 km, a legnagyobb távolság 1914 km volt. A madarak zöme az első telelési szezon végéig került meg (87 1y-2y. pld. ami az összes megkerülés 82,8%-a). A többi megkerült madár kora 3y. 9 pld., 4y. 2 pld., 5y. 4 pld., 6y. 1 pld., 12y. 2 pld. Valószínűleg az idősebb gyűrűs madarak hiánya azzal magyarázható, hogy az azonosítási szám elkopik. Ezt Litvániában jelölt madarak esetében is gyanították (Viksne 1960).

A rétszilasi jelölések megkerülésének országok szerinti csoportosítása (zárójelben Schmidt egész országból gyűjtött adatai):

Olaszország	61 pld.	58% (59,9%)
Magyarország	13 pld.	12,4%
Jugoszlávia	12 pld	11,4% (19,8%)
Svájc	6 pld	5,7% (1,3%)
Franciaország	4 pld	3,8% (2,8%)
Spanyolország	3 pld	2,9% (0,2%)
Tunézia	3 pld	2,9% (3,0%)
Görögország	2 pld	1,8% (3%)
Algéria	1 pld	0,9% (1%)
Csehszlovákia	1 pld	0,9% (0,5%)
Málta	1 pld	0,9 % (0%)

Az 1. Ábra mutatja az összes megkerülést (egy pont nem feltétlenül egy visszafogást ábrázol). Az ábrán megfigyelhető a rétszilasi dankasirály populáció vonulási-telelési stratégiája.

A 2-6. Ábra a megkerüléseket mutatja be kéthavonkénti bontásban. Július-augusztus hónapokban a madarak zömmel a fészkelőhely környékén kerültek meg. Szeptember-október folyamán a dankasirályok elérik a Velencei-öböl környékét. November és december hónapokban a Rétszilásról induló madarak már az Appennin-félsziget déli részéig is eljutnak és át-

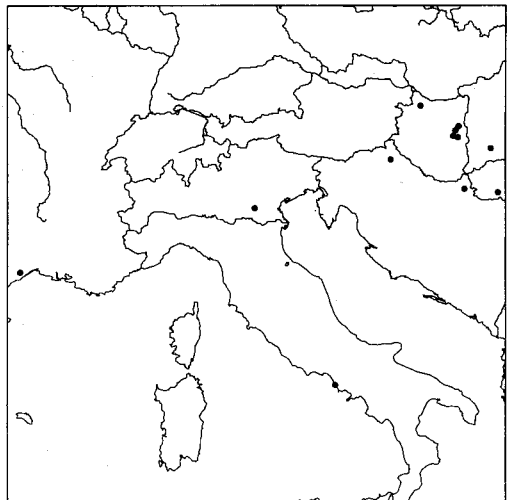

1. Ábra: A rétszilasi dankasirályok megkerülései.

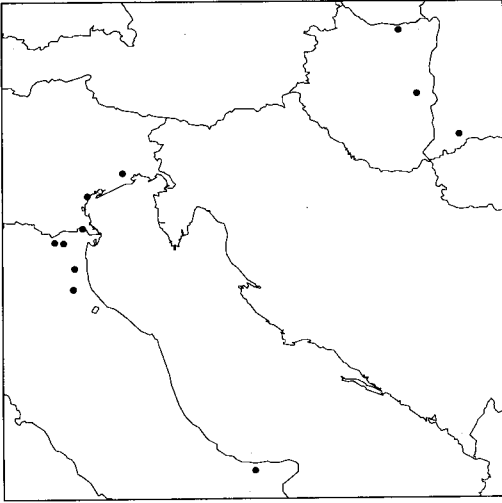
Fig. 1. Recoveries of Black-headed Gulls ringed at Rétszilás.

repülnek a Földközi-tengert. Az év első két hónapjában szóródnak szét a madarak teljesen a Mediterránium területén. A kora tavaszi adatok a visszafelé vonulók megkerüléseit jelentik.

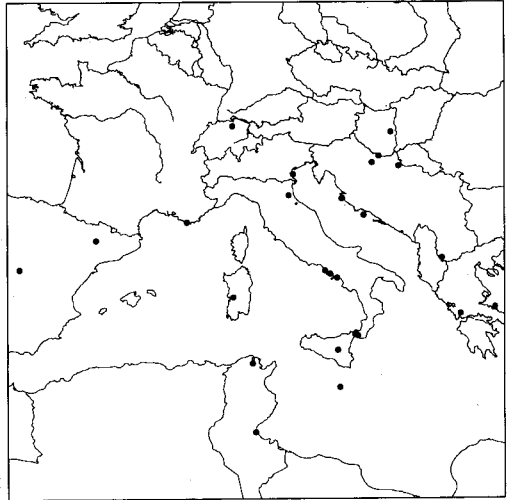
A rétszilasi dankasirályok közül költési időszakban 2y. és adult madár kizárólag a gyűrűzés helyén került meg. Áttelepülő vagy kolóniaváltó madárról nem érkezett adat.

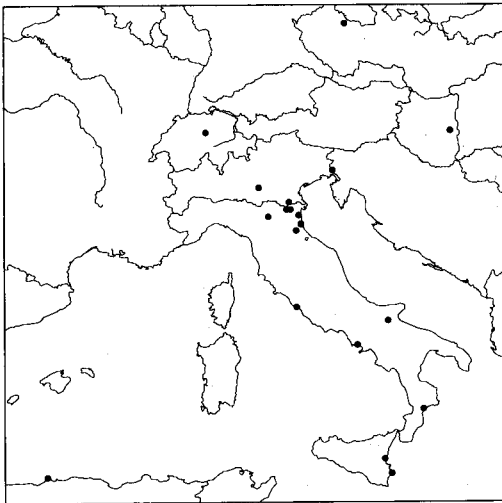
2. Ábra: Július-augusztusi visszafogások.
Fig. 2. July-August recoveries.

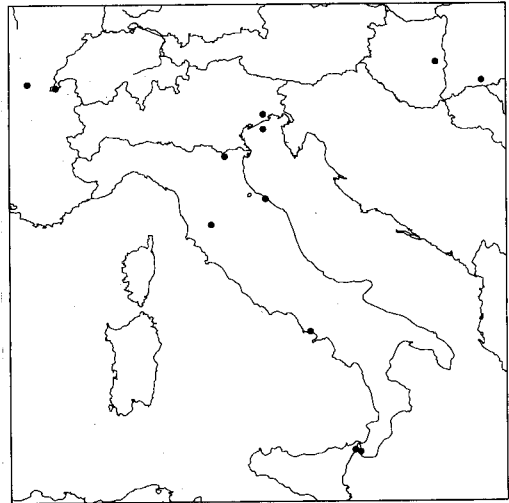
3. Ábra: Szeptember-októberi visszafogások.
Fig. 3. September-October recoveries.

5. Ábra: Január-februári visszafogások.
Fig. 5. January-February recoveries.

4. Ábra: November-decemberi visszafogások.
Fig. 4. November-December recoveries.

6. Ábra: Március-áprilisi visszafogások.
Fig. 6. March-April recoveries.

A megkerülések természetvédelmi szempontú értékelésénél meg kell jegyezni, hogy míg 1990 előtt a madarak 4 kivétellel "elpusztult", addig 1990-től kizárólag "egészséges" jelzéssel érkeztek vissza adatok (Büki & Szép 1988), bár lehetséges, hogy a vadászati szervek együttműködési szándéka csökkent.

Köszönetnyilvánítás. Köszönet illeti a Madártani Intézet, ill. az MME Gyűrűző és Vonulás-

kutató Szakosztály azon tagjait, akik a madarak jelölésében részt vettek. Külön köszönet Váradi Ferencnek, aki a munkában 1952-től részt vett és koordinálta azt.

Irodalom

Andersen-Harild, P. 1971. Das Winterquartier danischert Lachmöven (*Larus ridibundus*). - Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift 65:109-115.

- Beretzki, P. 1954. Merre járnak télen a fehértói dankasirályok? – *Élet és Tudomány* 9: 616-619.
- Büki, J. & T. Szép. 1988. A Magyar Madárgyűrűzési Adatbank kódjegyzéke. – Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest.
- Cramp, S. (ed.) 1983. The birds of Western Palearctic. Vol. III. (Waders to Gulls). – Oxford University Press, Oxford.
- Faure, J.-M. 1969. Les Migrations des Mouettes Rieuses *Larus ridibundus* L. Françaises. – *L'Oiseau* 39: 202-224.
- Kraus, W. 1959. Wanderungen der bayerischer Lachmöven (*Larus ridibundus* L.). – *Anzeiger der Ornithologischen Gesellschaft in Bayer.* – 5:363-375.
- Makatsch, W. 1952. Die Lachmöwe - Die Neue Brehm-Bücherei. – Ziemsen Verlag, Wittenberg-Luthersadt.
- Mayer, G. & G. Ertlinger. 1971. Der Zug österreichischer Lachmöven. Pp.:157-201. – *Naturkundliches Jahrbuch Stadt, Linz.*
- Radetzky, J. 1984. Madarakról, tájakról Fejér megyében. – Magyar Agrártudományi Egyesületek Fejér Megyei Szervezete és Velencei Tavi Intézőbizottság, Székesfehérvár.
- Radford, M. C. 1961. British ringing recoveries of the Black-headed Gull. – *Bird Study* 9: 42-55.
- Rékasi, J. 1984. Dankasirály. Pp. 96-97. In: Haraszthy, L. (szerk.). Magyarország fészkelő madarai. – Natura, Budapest.
- Ritter, M. & E. Fuch. 1980. Das Zugverhalten der Lachmöwe *Larus ridibundus* nach schweizerischen Ringfunden. – *Ornithologische Beobachter* 77: 219-229.
- Roggerman, W. 1970. The migration of *Larus ridibundus* ringed as chick in the north of Belgium. – *Le Gerfaut* 3-4: 301-321.
- Schmidt, E. 1974. Hová mennek, honnan jönnek vándormadaraink? – Natura, Budapest.
- Stromar, L. 1976. The ecological aspect and consequences of banding the Black-headed Gull in Yugoslavia. – *Ring* 86-87: 19-22.
- Varga, L. 1993. A lilealkatúak (Charadriiformes) vonulása Magyarországon a gyűrűzési adatok alapján. – Szakdolgozat. ELTE-TTK, Budapest.
- Viksne, J. A. 1960. Nyekotorüe voproszű migracii latvijszkoj obűknovennoj csajki. Ecology and Migrations of Birds in the Baltic. – *Proc. of the 4th Baltic Ornithol. Conf., Riga. July-August, 1960.*